

СЫНИ ОЙЛАУДЫ ДАМУ ТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

АСЕНОВА Н.С. , БАЙМАКАШОВА Н.М. *

Асенова Назымгуль Сабыровна – Педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Ә. Марғұлан атындағы педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан.

E-mail: AsenovaNS@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0001-5507-3325>

*Баймакашова Нигора Махмудалиқызы – Магистрант, Ә. Марғұлан атындағы педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан.

E-mail: thenikosh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-4074-0801>

Аңдатпа. Қазіргі білім беру кеңістігінде педагогтың кәсіби құзыреттілігі тек пәндік білім көлемімен ғана емес, сонымен бірге оның ойлау мәдениетімен, талдау жасау қабілетімен, шешім қабылдау икемділігімен және рефлексивтік дағдыларымен айқындалады. Осыған байланысты сыни ойлауды дамыту технологиясы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау жүйесіндегі өзекті және стратегиялық маңызды бағыттардың бірі ретінде қарастырылады. Бұл технология студенттің ақпаратты жай қабылдаушы емес, оны саралайтын, салыстыратын, дәлелдейтін және тәжірибеде саналы түрде қолдана алатын тұлға ретінде қалыптасуына негіз болады. Мақалада сыни ойлаудың теориялық негіздері, оның құрылымдық компоненттері мен педагогикалық мүмкіндіктері жан-жақты талданып, кәсіби құзыреттілік қалыптастырудағы рөлі ашылады. Ғылыми еңбектерді зерделеу барысында сыни ойлаудың когнитивтік, тұлғалық, коммуникативтік және әдістемелік аспектілері жүйеленіп, олардың болашақ мұғалімнің кәсіби бейнесін қалыптастырудағы орны айқындалады. Сонымен қатар болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау үдерісінде аталған технологияны қолданудың тиімді жолдары нақты педагогикалық жағдаяттар, тапсырмалар жүйесі, диалогтік оқыту, проблемалық сұрақтар және рефлексиялық әдістер арқылы сипатталады. Сыни ойлау технологиясы студенттердің өз пікірін дәлелді жеткізуіне, балама көзқарастарды бағалауына, оқыту мазмұнын шығармашылықпен ұйымдастыруына және оқушының танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған әдістерді саналы таңдауға мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері сыни ойлауға негізделген оқыту моделінің болашақ педагогтардың кәсіби дамуына, әдістемелік даярлығына және практикалық әрекетінде сапалы өзгерістер жасауына оң ықпал ететінін көрсетеді. Сондықтан сыни ойлауды дамыту технологиясын жоғары педагогикалық білім беру жүйесіне жүйелі енгізу – уақыт талабынан туындаған маңызды міндет.

Түйін сөздер: сыни ойлау, педагогикалық технология, кәсіби құзыреттілік, бастауыш білім, болашақ мұғалім, рефлексия, оқыту әдістемесі.

Кіріспе

Қазіргі кезеңдегі білім беру жүйесі мұғалім тұлғасына қойылатын талаптардың өзгеруімен ерекшеленеді. Ақпараттық қоғам жағдайында педагог тек білім жеткізуші емес, оқушының танымдық әрекетін ұйымдастырушы, бағыттаушы және серіктесі ретінде көрінеді. Мұндай өзгерістер педагогикалық жоғары оқу орындарындағы даярлық мазмұнын жаңғыртуды талап етеді. Әсіресе бастауыш білім беру саласында мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оқушының әрі қарайғы білім траекториясына тікелей әсер етеді. Сондықтан болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау үдерісінде тек теориялық білім берумен шектелмей, олардың сыни ойлау мәдениетін қалыптастыру өзекті болып отыр.

Сыни ойлау технологиясы әлемдік педагогикада кеңінен қолданылатын инновациялық бағыттардың бірі ретінде танылады. Бұл технология білім алушының ақпаратты қабылдауын, талдауын, салыстыруын және бағалау қабілетін дамытуды көздейді. Болашақ педагогтар үшін мұндай қабілеттер ерекше маңызды, себебі олар оқу мазмұнын іріктеу, әдіс таңдау және оқу нәтижесін бағалау барысында шешуші рөл атқарады. Педагогикалық тәжірибеде сыни ойлау элементтерін енгізу білім беру мазмұнын тұлғалық бағытқа көшіруге мүмкіндік береді.

Сыни ойлау технологиясының теориялық негіздерін қарастыру барысында оның құзыреттілік ұғымымен тығыз байланысы байқалады. Құзыреттілік білім, білік және дағдының интеграцияланған жүйесі ретінде қарастырылып, педагогтың кәсіби әрекетінде көрініс табады. Сондықтан болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда ойлау әрекетін ұйымдастыру мәселесі алдыңғы орынға шығады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу жұмысы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда сыни ойлауды дамыту технологиясының педагогикалық мүмкіндіктерін анықтауға бағытталды. Зерттеу материалдары ретінде педагогика және білім беру теориясына қатысты ғылыми еңбектер, сыни ойлауды дамыту технологиясына арналған әдістемелік әдебиеттер, жоғары оқу орындарындағы педагогикалық дайындық бағдарламалары, сондай-ақ болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау үдерісінде қолданылатын оқу-әдістемелік кешендер пайдаланылды. Сонымен қатар зерттеу барысында педагогикалық тәжірибе материалдары, оқу процесінде қолданылған тапсырмалар, студенттердің рефлексиялық жазбалары және оқу жетістіктерін бағалау нәтижелері талданды. Зерттеу нысаны ретінде педагогикалық жоғары оқу орнында білім алып жатқан бастауыш білім беру мамандығының студенттері алынды, ал зерттеу пәні болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үдерісінде сыни ойлауды дамыту технологиясын қолдану ерекшеліктері болып табылады. Зерттеу барысында теориялық және эмпирикалық әдістер кешені қолданылды. Теориялық деңгейде педагогикалық, психологиялық және әдістемелік әдебиеттерді талдау, ғылыми деректерді жүйелеу және жалпылау әдістері пайдаланылды. Бұл әдістер сыни ойлауды дамыту технологиясының мазмұнын, құрылымын және педагогикалық мүмкіндіктерін анықтауға мүмкіндік берді. Эмпирикалық зерттеу әдістеріне педагогикалық бақылау, сауалнама жүргізу, студенттердің оқу әрекетін талдау және педагогикалық эксперимент әдістері енгізілді. Педагогикалық бақылау арқылы студенттердің оқу үдерісіндегі белсенділігі, өз пікірін дәлелдеу қабілеті және проблемалық тапсырмаларды шешу дағдылары анықталды. Сауалнама әдісі болашақ мұғалімдердің сыни ойлауды дамыту технологиясына деген көзқарасын және оны кәсіби қызметте қолдануға дайындығын анықтау мақсатында жүргізілді. Сонымен қатар педагогикалық эксперимент барысында оқу процесіне сыни ойлауды дамыту стратегиялары енгізіліп, олардың студенттердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға ықпалы зерттелді. Эксперимент барысында «миға шабуыл», «INSERT», «кластер», «дебат», «эссе жазу» сияқты интерактивті әдістер қолданылды. Бұл әдістер студенттердің ақпаратты талдау, салыстыру, дәлелдеу және қорытынды жасау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік берді. Зерттеу нәтижелерін өңдеу барысында салыстырмалы талдау және сапалық бағалау әдістері қолданылды, бұл болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің қалыптасу деңгейін анықтауға мүмкіндік берді.

Сыни ойлаудың педагогикалық әлеуетін сипаттайтын зерттеулерде оның тілдік және танымдық дамуға ықпалы жүйелі түрде дәлелденеді. Бұл бағыттағы еңбектер сыни ойлауды тек оқыту әдісі ретінде емес, тұлғаның интеллектуалдық қалыптасуын қамтамасыз ететін кешенді механизм ретінде қарастырады. Әсіресе тілдік құзыреттілікті дамыту мәселесінде сыни ойлаудың маңызы ерекше. С.А. Жиенбаева «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы білім алушылардың тілдік құзыреттіліктерін қалыптастыру» атты зерттеуінде сыни ойлаудың білім алушының белсенді танымдық әрекетін ұйымдастырудағы рөлін жан-жақты сипаттайды. Автордың пайымдауынша, сыни ойлау үдерісінде оқушы ақпаратты пассивті қабылдаушыдан белсенді талдаушы деңгейіне көтеріледі. Мұндай жағдайда оқу материалы дайын күйінде меңгерілмей, мағыналық өңдеуден өтеді, нәтижесінде білім терең әрі тұрақты сипатқа ие болады. Ғалым сыни ойлау барысында білім алушының салыстыру, талдау, жалпылау және бағалау сияқты жоғары деңгейлі когнитивтік операцияларды жүзеге асыратынын атап өтеді. Бұл процестер тілдік әрекетпен тығыз байланыста жүзеге асатындықтан, оқушының сөйлеу мәдениеті мен логикалық пайымдау қабілеті қатар дамиды. Жиенбаева сыни ойлауды тұлғаның дербестігін қалыптастыратын құрал ретінде қарастырып, «сыни ойлау тұлғаның дербес шешім қабылдау қабілетін дамытатын когнитивтік механизм» екенін атап көрсетеді [1, 82]. Мұндай тұжырым сыни ойлаудың тек әдістемелік емес, тұлғалық маңызын айқындайды. Сыни ойлау элементтері енгізілген оқу үдерісінде білім алушы өз пікірін дәлелдеуге, аргументтерді жүйелеуге және қарсы көзқарастарды бағалауға үйренеді. Бұл дағдылар оның академиялық табыстылығына ғана емес, әлеуметтік бейімделуіне де әсер етеді. Сонымен қатар сыни ойлау тілдік қатысымды сапалық жаңа деңгейге көтереді, себебі

білім алушы ақпаратты қайта құрастырып, оны өз сөздік қорымен жеткізуге ұмтылады. Осылайша сыни ойлау тілдік құзыреттіліктің функционалдық сипатын күшейтіп, білім алушының ойлау дербестігін қалыптастырады. Бұл пайым болашақ мұғалімдерді даярлау барысында сыни ойлауды тек оқыту әдісі ретінде емес, кәсіби және тұлғалық дамудың өзегі ретінде қарастыру қажеттігін көрсетеді.

Қазақ білім беру кеңістігінде сыни ойлау технологиясының әдістемелік негіздері ұлттық педагогикалық дәстүрмен сабақтастықта қарастырылады және бұл бағытта Г.Е. Нұрғазинаның еңбектері ерекше маңызға ие. Зерттеуші сыни ойлауды оқыту мазмұнын жаңғыртудың тиімді құралы ретінде сипаттай отырып, оның тек әдістемелік тәсіл емес, оқу философиясын өзгертетін педагогикалық жүйе екенін көрсетеді. «Қазақ әдебиетін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясы» атты еңбегінде автор сыни ойлаудың құрылымдық кезеңдерін нақтылап, оларды оқу үдерісінің логикалық моделі ретінде ұсынады. Бұл модельде қызығушылықты ояту, мағынаны тану және рефлексия кезеңдері өзара байланыста жүзеге асып, білім алушының танымдық белсенділігін біртіндеп арттырады. Нұрғазина сыни ойлау технологиясының басты артықшылығы ретінде оқыту үдерісін монологтік сипаттан диалогтік форматқа көшіру мүмкіндігін атап өтеді. Мұндай жағдайда сабақ тек ақпарат беру алаңы емес, пікір алмасу кеңістігіне айналады. Автор «сыни ойлау технологиясы оқу процесін диалогтік сипатқа көшіреді» деп көрсетіп, білім алушының белсенді позициясын күшейтетінін негіздейді [2, 63]. Диалогтік оқыту жағдайында білім алушының ішкі мотивациясы артып, ол оқу әрекетінің субъектісіне айналады. Бұл әсіресе гуманитарлық пәндерде маңызды, себебі әдеби мәтіндерді талдау барысында әртүрлі интерпретациялар пайда болады. Осындай жағдайда сыни ойлау технологиясы оқушыны дайын пікірді қабылдаушы емес, мағына құрастырушы тұлға ретінде қалыптастырады. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың эмоционалдық және тұлғалық дамуға ықпалы да көрсетіледі. Пікірталасқа негізделген сабақтарда білім алушылар өз көзқарасын дәлелдеуге, қарсы пікірді құрметтеуге және мәдени қарым-қатынас орнатуға үйренеді. Бұл дағдылар педагогикалық қарым-қатынас мәдениетінің негізін құрайды. Әсіресе болашақ мұғалімдер үшін мұндай тәжірибе кәсіби тұрғыдан маңызды, себебі педагогикалық әрекет үнемі диалогке негізделеді. Сыни ойлау технологиясын меңгерген педагог оқу барысында оқушы пікірін қолдап, оны дамытуға бағытталған әдістерді тиімді қолдана алады. Осылайша Нұрғазинаның тұжырымдары сыни ойлаудың әдістемелік қырын терең ашып, оның педагогикалық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырудағы стратегиялық маңызын айқындайды.

Бастауыш білім беру саласындағы ғылыми зерттеулер сыни ойлау технологиясының ерте жастағы балалардың тілдік және логикалық дамуына жүйелі ықпал ететінін дәлелдейді. Бұл бағыттағы еңбектерде бастауыш мектеп кезеңі тұлғаның ойлау мәдениеті қалыптасатын негізгі кезең ретінде қарастырылады, сондықтан дәл осы уақытта сыни ойлау элементтерін енгізу маңызды деп танылады. Әлмұханбет Ш. мен Молдабек Қ. зерттеулерінде сыни ойлау бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын дамыту құралы ретінде сипатталып, оның оқу үдерісіндегі практикалық мүмкіндіктері жан-жақты талданады. Авторлар бастауыш сынып оқушылары үшін ақпаратты жай қабылдау емес, оны түсіну, салыстыру және талдау әрекеттері ерекше мәнге ие екенін атап өтеді. Осы тұрғыда оқу тапсырмаларын проблемалық сипатта ұйымдастыру оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді жолы ретінде ұсынылады. Проблемалық тапсырмалар баланың қызығушылығын оятып қана қоймай, оны ойлануға, болжам жасауға және өз пікірін дәлелдеуге жетелейді. Зерттеуде сыни ойлау элементтері енгізілген сабақтарда оқушылардың ойлау дербестігі айқын байқалатыны көрсетіліп, «сыни ойлау элементтері енгізілген сабақтарда оқушылардың өз ойын дәлелдеу қабілеті жоғарылайды» деген қорытынды беріледі [3]. Бұл тұжырым бастауыш білім беру мазмұнын жаңғыртудағы маңызды бағдарлардың бірі болып саналады. Сонымен қатар авторлар сыни ойлаудың тілдік дамуға ықпалын ерекше атап өтеді, себебі оқушы өз ойын дәлелдеуге ұмтылған сайын оның сөздік қоры байып, сөйлеу құрылымы күрделене түседі. Мұндай сабақтарда оқушылар сұрақ қоюға, жауаптарды салыстыруға және пікір алмасуға үйренеді, нәтижесінде олардың коммуникативтік белсенділігі артады. Сыни ойлау

технологиясының тағы бір маңызды қыры – логикалық ойлау қабілетін дамыту. Бастауыш сыныптағы тапсырмалар нақты әрекетке негізделгендіктен, оқушылар логикалық байланыстарды тәжірибе арқылы түсінеді. Бұл олардың әрі қарайғы оқу кезеңдеріндегі табыстылығына негіз қалайды. Осындай тұжырымдар болашақ мұғалімдерді даярлау барысында сыни ойлау технологиясын әдістемелік тұрғыдан меңгерудің маңызын айқындайды. Бастауыш сыныппен жұмыс істейтін педагог үшін оқу тапсырмаларын дұрыс құрастыру, оқушының ойлау әрекетін ұйымдастыру және оның пікірін қолдау кәсіби құзыреттіліктің маңызды көрсеткіштері болып табылады. Сондықтан аталған зерттеулер сыни ойлаудың болашақ мұғалімдердің әдістемелік құзыреттілігін дамытудағы жетекші рөлін негіздейді.

Сыни ойлаудың психологиялық негіздерін түсіндіруде Р.С. Немовтың еңбектері ерекше маңызға ие, себебі оның зерттеулері ойлау әрекетінің құрылымы мен тұлғалық даму арасындағы байланысты терең ашады. «Психология» оқулығында автор ойлауды көпқырлы психикалық процесс ретінде сипаттап, оның когнитивтік, эмоционалдық және рефлексиялық компоненттерін өзара байланыста қарастырады. Немов ойлаудың дамуы тек білім көлемінің артуымен емес, адамның өз әрекетін саналы түрде талдай алу қабілетімен анықталатынын атап өтеді. Бұл тұрғыда рефлексия ұғымы орталық орын алады. Ғалым рефлексияны тұлғаның ішкі танымдық тетігі ретінде қарастырып, ол арқылы адам өз тәжірибесін бағалап, болашақ әрекетін жоспарлай алатынын негіздейді. Мұндай түсіндіру сыни ойлаудың психологиялық табиғатын ашуға мүмкіндік береді, себебі сыни ойлау да дәл осы өзіндік талдау мен бағалау механизмдеріне сүйенеді. Автор ойлау үдерісінде рефлексияның болуы адамның кәсіби даму деңгейіне тікелей әсер ететінін көрсетеді. Осыған байланысты «рефлексия дамыған жерде кәсіби әрекеттің сапасы артады» деген тұжырым жасайды [4, 215]. Бұл пікір сыни ойлау мен кәсіби құзыреттілік арасындағы байланысты ғылыми тұрғыдан негіздейді. Рефлексия дамыған жағдайда тұлға тек әрекет орындаушы емес, өз әрекетінің мазмұны мен нәтижесін бағалай алатын субъект ретінде қалыптасады. Мұндай қабілет педагогикалық қызметте ерекше маңызды, себебі мұғалім үнемі оқу үдерісін талдап, оны жетілдіру жолдарын іздейді. Немовтың пайымдауынша, рефлексиялық ойлау тұлғаның өзіндік санасын дамытып, оның кәсіби икемділігін арттырады. Бұл сыни ойлаудың тұлғалық аспектісін түсіндіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар зерттеуде ойлаудың дамуы әлеуметтік тәжірибемен тығыз байланыста қарастырылады, яғни тұлға түрлі жағдайларды талдау арқылы өз ойлау стратегияларын жетілдіреді. Мұндай түсінік педагогикалық білім беру үдерісінде маңызды, себебі болашақ мұғалімдер нақты тәжірибелік жағдайларды талдау арқылы сыни ойлауды меңгереді. Осы тұрғыдан алғанда Немовтың тұжырымдары сыни ойлауды дамыту технологиясының психологиялық негіздерін айқындап, оның кәсіби құзыреттілік қалыптастырудағы маңызын ғылыми тұрғыдан дәлелдейді.

Құзыреттілік ұғымының педагогикалық мазмұнын түсіндіруде А.В. Хуторскойдің ғылыми тұжырымдары жетекші орын алады, себебі оның еңбектерінде бұл ұғым білім беру парадигмасының жаңаруымен тығыз байланыста қарастырылады. Зерттеуші құзыреттілікті дәстүрлі білім түсінігінен кең ұғым ретінде сипаттап, оны тұлғаның нақты әрекет барысында көрінетін интегративті сапасы деп анықтайды. Хуторской тұлғалық бағдарланған білім беру тұжырымдамасы аясында құзыреттілікті білім беру нәтижесінің негізгі өлшемі ретінде ұсынады. Оның пайымдауынша, білім алушының жетістігін тек теориялық білім көлемімен бағалау жеткіліксіз, маңыздысы – сол білімді өмірлік және кәсіби жағдайларда қолдана алу қабілеті. Осы тұрғыда автор педагогтың кәсіби қалыптасуын әрекеттік тәжірибемен байланыстыра отырып, оның практикалық дайындығына ерекше мән береді. Ғалым құзыреттілік ұғымын әрекетпен сабақтастыра отырып, «құзыреттілік – тұлғаның нақты жағдайларда білімін қолдана алу қабілеті» деген анықтама береді [5]. Бұл анықтама педагогикалық қызметтің динамикалық сипатын көрсетеді және мұғалімнің кәсіби икемділігін алдыңғы орынға шығарады. Хуторскойдің көзқарасы бойынша, құзыретті тұлға тек білім иесі емес, сонымен қатар өзгермелі жағдайларда шешім қабылдай алатын, өз әрекетін жоспарлап, бағалай алатын субъект болып табылады. Мұндай сипаттама сыни ойлау ұғымымен табиғи

үйлесім табады, себебі сыни ойлау да білімді механикалық меңгеруден гөрі оны талдау және қолдану қабілетіне негізделеді. Құзыреттілік пен сыни ойлау арасындағы байланыс әсіресе педагогикалық практикада айқын көрінеді, өйткені мұғалім әр сабақта жаңа жағдайларға тап болады және сол сәтте жедел әрі негізделген шешім қабылдауы тиіс. Хуторскойдің тұжырымдары педагогикалық қызметтің нәтижелілігі ойлау мәдениетінің деңгейімен тікелей байланысты екенін көрсетеді. Сонымен қатар оның еңбектерінде құзыреттіліктің тұлғалық өлшемі де айқындалады, яғни педагогтың құндылықтық ұстанымы, жауапкершілігі және рефлексиялық қабілеті кәсіби сапаның құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Бұл сыни ойлаудың тек когнитивтік емес, тұлғалық құбылыс екенін дәлелдеуге мүмкіндік береді. Осылайша Хуторскойдің теориялық пайымдары сыни ойлаудың практикалық мәнін айқындап, болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда оның әдіснамалық негізін құрайды.

Сыни ойлаудың педагогикалық мазмұнын халықаралық зерттеулер контекстінде қарастыру оның кәсіби даярлық жүйесіндегі әмбебап маңызын айқындайды. Бұл бағыттағы еңбектерде сыни ойлау болашақ педагогтардың кәсіби рефлексиясын қалыптастыратын негізгі құралдардың бірі ретінде қарастырылады. Педагогикалық білім берудегі сыни ойлаудың теориялық негіздерін талдаған П.Хагер мен М.Кэйдің зерттеулері ерекше назар аударады. Авторлар сыни ойлауды тек оқу тапсырмаларын орындауға бағытталған когнитивтік қабілет ретінде емес, кәсіби әрекетті талдау мен жетілдірудің әдіснамалық негізі ретінде түсіндіреді. «Critical Thinking in Teacher Education: A Process-Oriented Research Agenda» атты еңбекте сыни ойлау педагогикалық тәжірибені талдау арқылы қалыптасатын динамикалық процесс ретінде сипатталады. Зерттеушілер болашақ мұғалімнің кәсіби дамуы оның оқу барысында алған білімін тәжірибелік жағдайларда қолдана алуымен анықталатынын көрсетеді. Осы тұрғыда сыни ойлау педагогтың кәсіби шешім қабылдау қабілетін қалыптастыратын негізгі факторлардың бірі ретінде қарастырылады. Ғалымдар педагогикалық даярлықта сыни ойлауды дамыту маңызды екенін атап өтіп, «сыни ойлау мұғалімнің кәсіби әрекетін рефлексиялық тұрғыда бағалау қабілетін дамытады» деген қорытынды жасайды [6]. Мұндай тұжырым педагогикалық білім беру жүйесінде сыни ойлаудың тек теориялық білімді меңгеру құралы ғана емес, кәсіби тәжірибені саналы талдаудың тәсілі екенін көрсетеді. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың мұғалімнің педагогикалық икемділігін арттырудағы рөлі де айқындалады. Педагог оқу барысында әртүрлі білім беру жағдайларын талдай отырып, тиімді әдістерді таңдау қабілетін қалыптастырады. Бұл болашақ мұғалімдердің кәсіби дербестігін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Педагогикалық даярлық жүйесінде сыни ойлаудың құрылымын талдаған зерттеулердің бірі Д.Онер мен Й.Гюнал-Аггүлдің еңбектерінде қарастырылады. «Critical Thinking for Teachers» атты ғылыми еңбекте авторлар сыни ойлауды педагогикалық шешім қабылдаудың интеллектуалдық негізі ретінде сипаттайды. Зерттеушілердің пікірінше, қазіргі білім беру жүйесінде мұғалім тек ақпарат жеткізуші емес, оқу үдерісін ұйымдастырушы әрі бағыттаушы тұлға болып табылады. Осы тұрғыда педагогтың кәсіби құзыреттілігі оның оқу жағдайларын талдау және тиімді стратегияларды таңдау қабілетіне байланысты. Авторлар сыни ойлауды педагогикалық кәсібиліктің маңызды компоненті ретінде қарастырып, «сыни ойлау мұғалімге күрделі педагогикалық жағдайларда тиімді шешім қабылдауға мүмкіндік береді» деген тұжырым ұсынады [7]. Бұл пікір педагогикалық әрекеттің шығармашылық сипатын көрсетеді. Шынында да оқу үдерісінде әрбір сабақ жаңа жағдайларды қалыптастырады, сондықтан мұғалім әрдайым өзгермелі жағдайларға бейімделе алуы тиіс. Мұндай икемділік сыни ойлау арқылы қалыптасады. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың педагогикалық коммуникация мәдениетін дамытудағы рөлі де айқындалады. Педагог сыни ойлау қабілетінің көмегімен білім алушылардың пікірін талдап, олардың танымдық белсенділігін арттыратын сұрақтар қоя алады. Бұл оқу үдерісінің диалогтік сипатын күшейтіп, білім алушылардың шығармашылық ойлауына ықпал етеді.

Сыни ойлаудың кәсіби даярлықтағы практикалық маңызын талдаған зерттеулердің бірі А.Литоксойду мен Т.Георгиадудың еңбектерінде көрініс табады. «Critical Thinking in Teacher

Education: Course Design and Teaching Practicum» атты зерттеуде сыни ойлау элементтерін педагогикалық практикаға енгізудің тиімділігі қарастырылады. Авторлар педагогикалық практика барысында студенттердің нақты оқу жағдайларын талдау арқылы сыни ойлау қабілетін дамытатынын көрсетеді. Зерттеуде оқу тапсырмаларын проблемалық сипатта ұйымдастыру студенттердің аналитикалық ойлауын белсендіретіні дәлелденеді. Ғалымдардың пікірінше, «сыни ойлауға негізделген оқу тапсырмалары студенттердің кәсіби талдау қабілетін қалыптастырады» [8, 9]. Мұндай тәсіл педагогикалық білім беру жүйесінде ерекше маңызды, себебі болашақ мұғалімдер нақты тәжірибелік жағдайларды талдау арқылы кәсіби шешім қабылдауды үйренеді. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың педагогикалық практика барысында қалыптасатын рефлексиялық мәдениетпен байланысы да көрсетіледі. Студент сабақ өткізу барысында өз әрекетін талдап, оның тиімділігі мен кемшіліктерін анықтайды. Бұл үдеріс педагогикалық шеберліктің қалыптасуына негіз болады.

Педагогикалық білім беру жүйесінде сыни ойлауды дамыту стратегияларын талдаған зерттеулердің бірі Д. Мишраның еңбегінде қарастырылады. «Developing Critical Thinking Skills in Teacher Education» атты ғылыми мақаласында автор сыни ойлаудың білім беру жүйесіндегі стратегиялық маңызын айқындайды. Зерттеуші педагогикалық білім беру үдерісінде сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін арнайы оқу стратегиялары қажет екенін атап өтеді. Мұндай стратегиялар оқу материалын талдау, пікірталас ұйымдастыру және рефлексия жүргізу сияқты әдістерге негізделеді. Автор «сыни ойлауға негізделген оқыту стратегиялары студенттердің аналитикалық және рефлексиялық қабілеттерін арттырады» деген қорытынды жасайды [9]. Бұл тұжырым педагогикалық білім берудің мазмұнын жаңғырту қажеттігін көрсетеді. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың студенттердің кәсіби өзіндік санасын қалыптастырудағы рөлі де атап өтіледі. Болашақ мұғалімдер оқу барысында өз көзқарасын дәлелдеп, әртүрлі пікірлерді салыстыру арқылы кәсіби ойлау мәдениетін қалыптастырады.

Сыни ойлаудың педагогикалық практикадағы қолданылуын талдаған зерттеулердің бірі М.Жамил мен С.А. Ризвидің еңбектерінде қарастырылады. «Critical Thinking Pedagogy in Teacher Education» атты зерттеуде жоғары білім беру жүйесіндегі оқыту тәжірибесі талданып, сыни ойлауға негізделген педагогиканың тиімділігі көрсетіледі. Авторлар педагогикалық тәжірибеде сыни ойлау әдістерін қолдану білім алушылардың белсенділігін арттыратынын дәлелдейді. Зерттеуде сыни ойлау элементтері енгізілген сабақтарда студенттердің оқу материалын терең түсінетіні және өз пікірін негіздеуге ұмтылатыны көрсетілген. Ғалымдардың пікірінше, «сыни ойлау педагогикасы студенттердің білімді талдау және бағалау қабілетін қалыптастырады» [10]. Бұл тұжырым педагогикалық білім беру жүйесінде сыни ойлаудың стратегиялық маңызын айқындайды. Сонымен қатар зерттеуде сыни ойлаудың білім алушылардың академиялық дербестігін қалыптастырудағы рөлі де көрсетіледі. Студенттер оқу барысында дайын ақпаратты қабылдаушы емес, оны талдайтын және қайта құрастыратын субъект ретінде әрекет етеді.

Ғылыми әдебиеттерді талдау сыни ойлау технологиясының кешенді сипатқа ие екенін көрсетеді. Ол танымдық әрекетті жандандырып қана қоймай, педагогтың тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Болашақ мұғалімдерді даярлау барысында сыни ойлау элементтерін жүйелі енгізу олардың кәсіби рефлексиясын қалыптастырады. Бұл өз кезегінде педагогтың кәсіби әрекетін саналы түрде ұйымдастыруына мүмкіндік береді.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Зерттеу барысында сыни ойлауды дамыту технологиясының болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы тиімділігін анықтау мақсатында педагогикалық сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға педагогикалық жоғары оқу орнында білім алып жатқан «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығының 40 студенті қатысты. Зерттеу барысында студенттердің сыни ойлау технологиясы туралы түсінігі, оны оқу процесінде қолдануға дайындығы және болашақ кәсіби қызметіндегі маңызына қатысты пікірлері анықталды. Сауалнама нәтижелері студенттердің басым бөлігі сыни ойлауды дамыту технологиясының педагогикалық маңызын жоғары бағалайтынын көрсетті. Респонденттердің 82,5%-ы сыни ойлау әдістерін қолдану білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырады

деп есептейді. Сонымен қатар қатысушылардың 75%-ы бұл технология сабақ барысында оқушылардың өз пікірін дәлелдеуге және ақпаратты талдауға мүмкіндік беретінін атап өтті. Сауалнама нәтижелері болашақ мұғалімдердің сыни ойлау технологиясын кәсіби қызметте қолдануға қызығушылығы жоғары екенін көрсетті. Студенттердің 70%-ы сыни ойлауға негізделген тапсырмалар оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға ықпал етеді деген пікір білдірді. Ал 65%-ы сыни ойлау стратегияларын қолдану сабақтың диалогтік сипатын күшейтіп, оқушылар арасындағы пікір алмасуды арттырады деп көрсетті. Сонымен қатар сауалнама барысында студенттердің 60%-ы педагогикалық практика барысында сыни ойлау элементтерін қолданғанын айтты. Бұл тәжірибе олардың сабақ құрылымын жаңаша ұйымдастыруына мүмкіндік бергенін көрсетеді. Респонденттердің 55%-ы сыни ойлау технологиясы болашақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамытуға тікелей әсер етеді деп бағалады. Сонымен бірге студенттердің 12,5%-ы бұл технология туралы теориялық түсінігі бар болғанымен, оны практикада қолдану тәжірибесі жеткіліксіз екенін көрсетті. Ал 5%-ы сыни ойлау әдістерін қолдану үшін арнайы әдістемелік дайындық қажет екенін атап өтті. Сауалнама нәтижелері сыни ойлауды дамыту технологиясы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды педагогикалық құрал екенін дәлелдейді. Сонымен қатар алынған деректер педагогикалық білім беру үдерісінде сыни ойлау стратегияларын жүйелі түрде енгізу қажеттігін көрсетеді, себебі бұл технология болашақ мұғалімдердің аналитикалық ойлауын, кәсіби рефлексиясын және оқу процесін шығармашылық тұрғыда ұйымдастыру қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

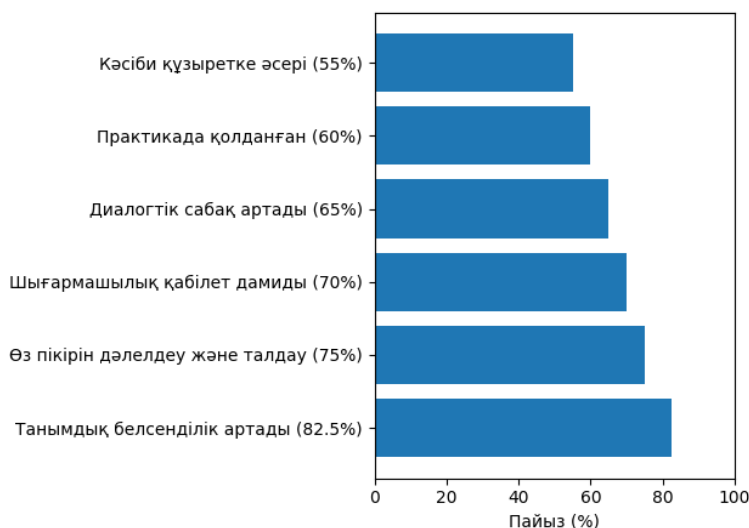

Диаграмма 1. Сыни ойлау технологиясы бойынша 40 студенттің сауалнама нәтижелері

Сыни ойлау қалыптасқан жағдайда болашақ мұғалім білім көздерін салыстырып, әртүрлі пікірлерді талдай отырып, өз педагогикалық ұстанымын қалыптастырады. Бұл оның кәсіби сенімділігін арттырып, өзгермелі білім беру жағдайында икемді әрекет етуіне мүмкіндік береді. Сонымен бірге ақпараттық сауаттылық сыни ойлаумен тығыз байланыста дамиды, өйткені ақпаратты іріктеу, салыстыру және бағалау барысында тұлғаның аналитикалық қабілеті жетіледі. Мұндай дайындық болашақ педагогқа тек оқу үдерісін ұйымдастыруда ғана емес, бастауыш сынып оқушыларының ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда да маңызды артықшылық береді. Осылайша сыни ойлауды дамыту технологиясы болашақ мұғалімнің кәсіби бейнесін жаңаша сипатта қалыптастырып, оны ақпараттық қоғам талаптарына сай даярлаудың тиімді құралы ретінде танылады.

Екіншіден, сыни ойлау педагогтың әдістемелік икемділігін арттырады. Сабақ барысында әртүрлі жағдайлар туындайтындықтан, мұғалім тез шешім қабылдай білуі қажет. Сыни ойлау технологиясы арқылы болашақ педагогтар баламалы шешімдерді қарастыруға үйренеді. Бұл дағдыны бастауыш сынып тәжірибесінде қолдану үшін мұғалім оқушыларға бір ғана дұрыс

жауапты жаттатумен шектелмей, бірнеше нұсқаны салыстыруға жетелеуі тиіс. Мысалы, әдебиеттік оқу сабағында кейіпкер әрекетіне түрлі көзқарас ұсыну немесе мәтін мазмұны бойынша бірнеше шешім нұсқасын талқылату оқушылардың шығармашылық және аналитикалық ойлауын қатар дамытады.

Үшіншіден, сыни ойлау кәсіби рефлексияны қалыптастырады. Педагогикалық тәжірибеде өз әрекетін талдай алу маңызды. Практика барысында студенттерге сабақтан кейін рефлексиялық талдау жүргізу ұсынылған жағдайда олардың кәсіби өсуі жеделдейді. Бұл тәсіл болашақ мұғалімнің өзіндік даму траекториясын саналы түрде құруына мүмкіндік береді. Осындай рефлексиялық тәсіл бастауыш сыныпта да қарапайым түрде жүзеге асырылады: сабақ соңында оқушылардан «Не үйрендім?», «Не қиын болды?», «Қай тапсырма қызықты болды?» деген сұрақтарға қысқа жауап алу арқылы олардың оқу әрекетін саналы бағалау дағдысы қалыптасады.

Төртіншіден, сыни ойлау технологиясы коммуникативтік құзыреттілікті жетілдіреді. Диалогтік оқыту элементтері енгізілген сабақтарда студенттер пікірталас мәдениетін меңгереді. Олар өз көзқарасын дәлелдеуді, қарсы пікірді құрметтеуді және аргументтерді логикалық жүйелеуді үйренеді. Мұндай тәжірибе бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс барысында ерекше маңызды, себебі мұғалім оқушы пікірін қолдай отырып, оны дамытуы тиіс. Бастауыш буында дебат әдісінің күрделі формасы емес, жас ерекшелігіне сай қарапайым үлгілері тиімді. Мысалы, «Қай кейіпкер дұрыс әрекет жасады?», «Қай мезгіл жақсы?» немесе «Кітап па, әлде мультфильм бе?» сияқты жеңіл тақырыптар арқылы оқушылар өз пікірін айтуға, оны дәлелдеуге және өзге пікірді тыңдауға үйренеді.

Практикалық тұрғыдан алғанда, педагогикалық жоғары оқу орындарында сыни ойлау технологиясын енгізудің тиімді жолдарының бірі – модульдік оқыту форматы. Бұл форматта әр модуль проблемалық сұрақтан басталып, зерттеу тапсырмаларымен жалғасады. Студенттерге нақты жағдайлар ұсынылып, оларды талдау арқылы шешім қабылдау ұсынылады. Мысалы, бастауыш сыныптағы оқу мотивациясының төмендеуі туралы жағдай ұсынылып, студенттер оны шешудің түрлі жолдарын ұсына алады. Мұндай тапсырмалар болашақ мұғалімнің кәсіби ойлауын қалыптастырады. Кейін осы тәжірибені бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс барысында да қолдануға болады: мысалы, мұғалім балаларға «Егер кейіпкер осылай жасамағанда не болар еді?» немесе «Бұл мәселені тағы қалай шешуге болады?» деген проблемалық сұрақтар қою арқылы олардың ойлау белсенділігін арттырады.

Сонымен қатар кейс-стади әдісін қолдану да тиімді нәтиже береді. Бұл әдісте студенттер нақты педагогикалық жағдайларды талдайды. Мысалы, сабақта оқушылар арасында пікір қайшылығы туындаған жағдайда мұғалімнің әрекеті қандай болуы тиіс деген сұрақтар талқыланады. Осындай тапсырмалар студенттердің аналитикалық және коммуникативтік қабілеттерін дамытады. Ал бастауыш сыныпта кейс-стади әдісі жеңілдетілген түрде беріледі: шағын жағдаяттық суреттер, ертегі үзінділері немесе өмірлік мысалдар арқылы балаларды ойландыруға болады. Мысалы, «Досың дәптерін ұмытып келсе не істер едің?» немесе «Екі оқушы бір ойыншықты бөлісе алмай қалса, мәселені қалай шешуге болады?» деген жағдаяттар бастауыш оқушысының сыни және адамгершілік ойлауын дамытуға ықпал етеді.

Цифрлық білім беру ортасында сыни ойлауды дамыту үшін интерактивті платформаларды қолдану да маңызды. Онлайн пікірталастар, форумдар және рефлексиялық блогтар студенттердің ойлау белсенділігін арттырады. Бұл тәсілдер әсіресе қашықтан оқыту жағдайында тиімді. Болашақ мұғалімдер цифрлық ортада өз пікірін дәлелдеуді және дәлелдерді жүйелеуді үйренеді. Мұндай тәжірибені бастауыш сыныпта да жас ерекшелігіне сай бейімдеуге болады: мысалы, интерактивті тапсырма платформаларында бірнеше жауап нұсқасын салыстыру, сурет бойынша ой қорыту, қысқа бейнематериалдан кейін сұрақтарға жауап беру сияқты жұмыстар оқушылардың талдау дағдысын күшейтеді.

Сыни ойлау технологиясының тағы бір маңызды аспектісі – тұлғалық даму. Бұл технология студенттің өзіндік ұстанымын қалыптастырады. Өз пікірін ашық айту, дәлелдеу және қорғау дағдылары кәсіби сенімділікті арттырады. Педагогикалық қызметте бұл қасиеттер мұғалімнің беделін қалыптастырады. Сол сияқты бастауыш сынып оқушысы да өз ойын еркін

жеткізуге, сұрақ қоюға, салыстыруға және қорытынды жасауға үйренген жағдайда, оның оқу әрекеті белсенді және саналы сипат алады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, сыни ойлауды дамыту технологиясы педагогикалық білім берудің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс. Ол болашақ мұғалімнің тек кәсіби дағдыларын ғана емес, тұлғалық сапаларын да дамытады. Сыни ойлау негізінде даярланған педагог оқу үдерісін шығармашылықпен ұйымдастырып, оқушының танымдық әлеуетін аша алады. Мұндай мұғалімдер қазіргі білім беру жүйесінің негізгі қозғаушы күші болып табылады.

Зерттеу барысында жүргізілген талдау сыни ойлауды дамыту технологиясының болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды құрал екенін көрсетеді. Бұл технология білім беру мазмұнын жаңғыртып, педагогтың ойлау мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар сыни ойлау элементтерін жүйелі қолдану педагогтың кәсіби икемділігін арттырып, оны өзгермелі білім беру кеңістігінде тиімді әрекет етуге бейімдейді. Ең бастысы, бұл технологияны бастауыш сыныптағы педагогикалық тәжірибеде нақты әдістер арқылы жүзеге асыруға болады: INSERT мәтінмен жұмыста, кластер ұғымдарды топтастыруда, дебат қарапайым пікірталаста, эссе жазу қысқа шығармашылық жауаптарда, кейс-стади жағдаяттық тапсырмаларда тиімді қолданылады. Сондықтан сыни ойлауды дамыту технологиясының құндылығы тек теориялық деңгейде емес, бастауыш мектептің күнделікті оқу үдерісінде нақты іске асатын практикалық мүмкіндіктерімен де анықталады.

Әдебиеттер тізімі

1. Жиенбаева С.А. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы білім алушылардың тілдік құзыреттіліктерін қалыптастыру. «Педагогикалық ғылым және практика», 2019. №1(23), 82-86.
2. Нұрғазина Г.Е. Қазақ әдебиетін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясы. Семей: Семей университеті, 2012. 120 б.
3. Әлмұханбет Ш., Молдабек Қ. Сыни ойлау технологиясы бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын қалыптастыру құралы ретінде. Қарағанды университетінің хабаршысы. Педагогика сериясы, 2025. 30, 4(120), 208-217.
4. Немов Р.С. Психология: Учебник для студентов педагогических вузов. М.: Владос, 2018. 688 с.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. Народное образование. 2017. №2. С. 58–64.
6. Hager P., Kaye M. Critical Thinking in Teacher Education: A Process-Oriented Research Agenda. Australian Journal of Teacher Education, 1992. Volume 17. Issue 2. 26-33. <https://doi.org/10.14221/ajte.1992v17n2.4>
7. Oner D., Gunal-Aggul Y. Critical Thinking for Teachers. Integrated Education and Learning Series. – Springer, 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/351487185_Critical_Thinking_for_Teachers (review date: 06.03.2026).
8. Lithoxidou A., Georgiadou T. Critical Thinking in Teacher Education: Course Design and Teaching Practicum. Education Sciences, 2023. Volume 13. Issue 8. 837. <https://doi.org/10.3390/educsci13080837>
9. Mishra D. Developing Critical Thinking Skills in Teacher Education: Strategies, Challenges and Future Directions. International Educational Scientific Research Journal. 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/396646762_DEVELOPING_CRITICAL_THINKING_SKILLS_IN_TEACHER_EDUCATION_STRATEGIES_CHALLENGES_AND_FUTURE DIRECTIONS (review date: 06.03.2026).
10. Jamil M., Rizvi S. A. Critical Thinking Pedagogy in Teacher Education: An Analysis of Instructional Practices in Higher Education. Journal of Development and Social Sciences, 2025.

References

1. Jienbaeva S.A. Syn тұрғысын oilau tehnologiasy arqyly bilim aluşıylardyń tıldık qūzyrettılıkterin qalyptastyru. Pedagogika jáne psihologia. 2019. №1(23), 82-86.
2. Nūrǵazina G.E. Qazaq ádebietin oqytuda syn тұrǵysynan oilau tehnologiasy. Semei: Semei universiteti, 2012. – 120 b.
3. Älmūhanbet Ş., Moldabek Q. Syni oilau tehnologiasy bastauyş synyp oquşıylarynyń tıldık daǵdıylaryn qalyptastyru qūraly retinde. Qaraǵandy universitetiniń habarşysy. Pedagogika seriasy 2025, 30, 4(20), 208-217.
4. Nemov R.S. Psihologiya: Uchebnik dlya studentov pedagogicheskikh vuzov. M.: Vldos, 2018. – 688 s.
5. Hutorskoj A.V. Klyuchevye kompetencii kak komponent lichnostno-orientirovannoj paradigmy obrazovaniya. Zhurnal «Narodnoe obrazovanie», 2017. №2, 58–64.
6. Hager P., Kaye M. Critical Thinking in Teacher Education: A Process-Oriented Research Agenda. Australian Journal of Teacher Education, 1992. Volume 17. Issue 2. 26-33. <https://doi.org/10.14221/ajte.1992v17n2.4>
7. Oner D., Gunal-Aggul Y. Critical Thinking for Teachers. Integrated Education and Learning Series [Electronic resource] // Springer. – 2021. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/351487185_Critical_Thinking_for_Teachers (review date: 06.03.2026).
8. Lithoxidou A., Georgiadou T. Critical Thinking in Teacher Education: Course Design and Teaching Practicum. Education Sciences, 2023. Volume 13. Issue 8. 837. <https://doi.org/10.3390/educsci13080837>
9. Mishra D. Developing Critical Thinking Skills in Teacher Education: Strategies, Challenges and Future Directions. International Educational Scientific Research Journal, 2024. Volume 10. Issue 12. 7-13. [Electronic resource]. - Access mode: https://www.researchgate.net/publication/396646762_DEVELOPING_CRITICAL_THINKING_SKILLS_IN_TEACHER_EDUCATION_STRATEGIES_CHALLENGES_AND_FUTURE DIRECTIONS (review date: 06.03.2026).
10. Jamil M., Rizvi S. A. Critical Thinking Pedagogy in Teacher Education: An Analysis of Instructional Practices in Higher Education. Journal of Development and Social Sciences, 2025. Volume 6. Issue 6. 107-119. [https://doi.org/10.47205/jdss.2025\(6-II\)10](https://doi.org/10.47205/jdss.2025(6-II)10)

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

АСЕНОВА Н.С. , БАЙМАКАШОВА Н.М. *

Асенова Назымгуль Сабыровна – Кандидат педагогических наук, профессор, Педагогический университет имени Ә. Марғулана, г. Павлодар, Казахстан.

E-mail: AsenovaNS@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0001-5507-3325>

*Баймакашова Нигора Махмудалиқызы – Магистрант, Педагогический университет имени Ә. Марғулана, г. Павлодар, Казахстан.

E-mail: thenikosh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-4074-0801>

Аннотация. В современном образовательном пространстве профессиональная компетентность педагога уже не может рассматриваться только как совокупность предметных знаний, методических умений и практических навыков. Она включает в себя также культуру мышления, способность к анализу, педагогической интерпретации, аргументированному принятию решений и рефлексивной оценке собственной деятельности. В связи с этим особую значимость приобретает технология развития критического мышления, которая рассматривается как эффективное средство подготовки будущих учителей начальных классов к профессиональной деятельности в условиях обновляющегося образования. В статье анализируются

теоретические основы критического мышления, раскрываются его существенные характеристики, педагогический потенциал и значение в формировании профессиональной компетентности будущего педагога. Особое внимание уделяется когнитивным, личностным и методическим аспектам данной технологии, а также возможностям ее интеграции в процесс вузовской подготовки. На основе анализа научных трудов систематизируются подходы к пониманию критического мышления как педагогического феномена, способствующего развитию самостоятельности, исследовательской позиции, способности к педагогической рефлексии и конструктивному решению профессиональных задач. Кроме того, на конкретных примерах описываются эффективные пути применения данной технологии в образовательном процессе, включая организацию диалогового обучения, проблемных заданий, рефлексивных упражнений и аналитической работы с учебным материалом. Результаты исследования показывают, что обучение, основанное на развитии критического мышления, оказывает положительное влияние на профессиональное становление будущих педагогов, способствует их интеллектуальному росту, формированию устойчивой мотивации к саморазвитию и повышению качества профессиональной подготовки.

Ключевые слова: критическое мышление, педагогическая технология, профессиональная компетентность, начальное образование, будущий учитель, рефлексия, методика обучения.

THE TECHNOLOGY OF DEVELOPING CRITICAL THINKING AS A MEANS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

ASSENOVA N.S. , BAIMAKASHOVA N.M.

Assenova Nazymgul Sabirovna – Candidate of pedagogical sciences, professor, A. Margulan pedagogical university, Pavlodar, Kazakhstan.

E-mail: AssenovaNS@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0001-5507-3325>

***Baimakashova Nigora Makhmudaliqyzy** – Master's student, A. Margulan pedagogical university, Pavlodar, Kazakhstan.

E-mail: thenikosh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-4074-0801>

Abstract. In the modern educational space, a teacher's professional competence can no longer be understood only as a set of subject knowledge, methodological abilities, and practical skills. It also includes a developed culture of thinking, the ability to analyze pedagogical situations, make reasoned decisions, interpret educational phenomena, and reflect on one's own professional activity. In this context, the technology of developing critical thinking is considered one of the most significant directions in the training of future primary school teachers under the conditions of contemporary educational transformation. The article examines the theoretical foundations of critical thinking, its essential characteristics, pedagogical potential, and its role in the formation of professional competence among future educators. Particular attention is paid to the cognitive, personal, and methodological dimensions of this technology, as well as to the possibilities of its integration into higher pedagogical education. Based on the analysis of scientific studies, the paper systematizes approaches to understanding critical thinking as a pedagogical phenomenon that promotes independence, a research-oriented position, pedagogical reflection, and the constructive solution of professional tasks. In addition, effective ways of applying this technology in teacher training are described through specific examples, including dialogic learning, problem-based tasks, reflective exercises, and analytical work with educational material. The research findings demonstrate that instruction based on the development of critical thinking has a positive influence on the professional growth of future teachers, contributes to their intellectual development, strengthens motivation for self-improvement, and enhances the overall quality of professional training.

Key words: critical thinking, pedagogical technology, professional competence, primary education, future teacher, reflection, teaching methodology.